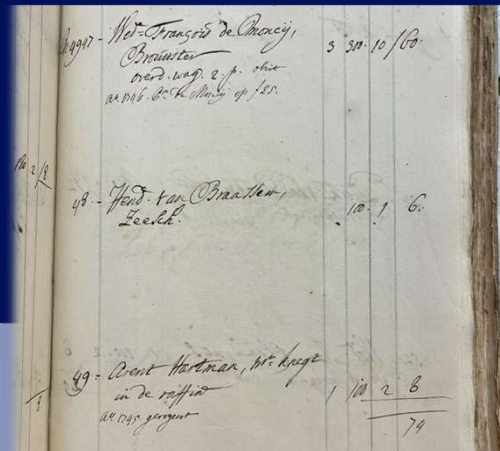

Samen Werken aan digitale geletterdheid in de geschiedenisles

Albert Logtenberg | a.logtenberg@iclون.leidenuniv.nl

Universiteit
Leiden
ICLON

ICLON

Discover the world at Leiden University

Zoeken in 3D-objecten

Ontwerp 'content' voor een chatbot.

Chatten met Caetennia

Het Rijksmuseum voor Oudheden (RMO) zoekt jullie hulp bij het ontwerpen van een opdracht voor leerlingen die het museum bezoeken. Jullie verzinnen inhoud voor een chatbot, zodat museumbezoekers in gesprek kunnen gaan met een object uit het museum. Deze inhoud zal uiteindelijk gebruikt worden bij het ontwerpen van de chatbot.

Wat gaan jullie doen?

Jullie schrijven een script voor een chatbot. Hiermee worden leerlingen in het museum gestimuleerd vragen te stellen aan Caetennia, een meisje van wie het grafmonument in het museum staat.

Een chatbot (samenvoeging van chat en robot) is een geautomatiseerde gesprekspartner. Chatbots zijn te vinden op websites en in Instant Messenger-programma's, zoals Siri, Alexa en Google Talk.

edu.nl/wcvnf

Discover the world at Leiden University

10

Centrale vraag

Hoe zet je digitale technologie in om het belang en de essentie van geschiedenis tastbaar te maken voor je leerlingen?

Actually, a person does not really understand something until he can teach it to a computer.

Donald Knuth, 1974

Pluk de data!

Disciplinaire Problemen Oplossen met Computational Thinking in het Voortgezet Onderwijs

Sharon Calor (Wi)
projectleider

Marjolein van Dekken (Gs)

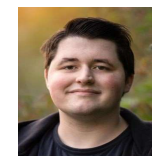
Martijn Koek (Ne)

Marco Kragten (Bio)

Anders Bouwer
kwartiermaker

Bryan Drost
stagiair

Albert Logtenberg (Gs)

Dorrith Pennink (Na)

Josefiën Sweep (Ne)

Jasper Dukers (UvA)

Bert Bredeweg
projectleider

Amsterdam University of Applied Sciences

Discover the world at Leiden University

Digitale geletterdheid

- **ICT-basisvaardigheden**

Computer bediening (mogelijkheden en beperkingen digitale technologie)

- **Informatievaardigheid**

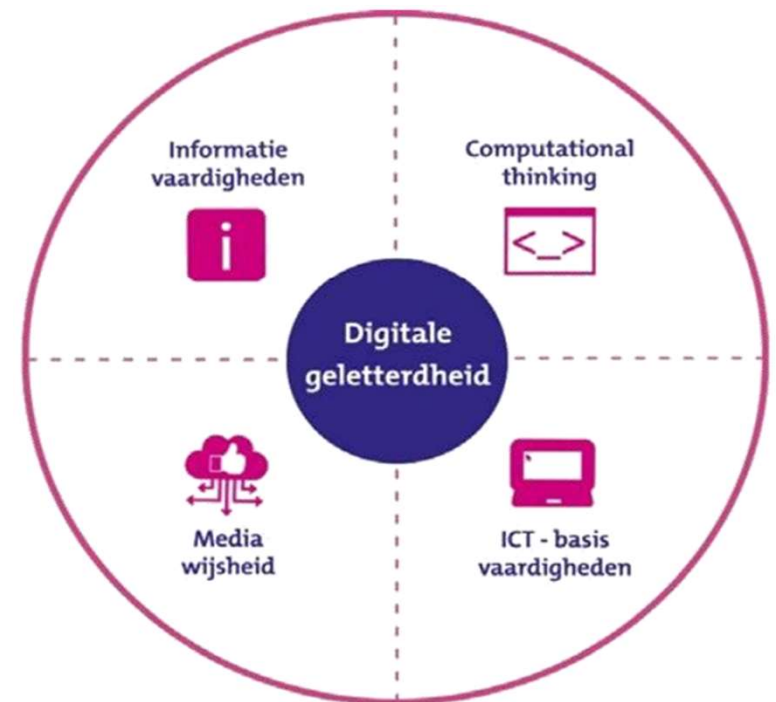
(Onderzoeks-) proces om systematisch, effectief en efficiënt digitale informatie te zoeken, vinden en delen

- **Mediawijsheid**

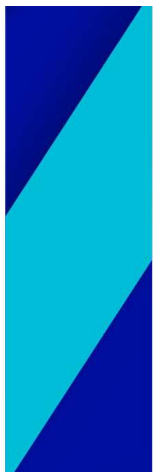
Kennis, vaardigheden en mentaliteit om bewust, kritisch en actief om te gaan met digitale media

- **Computational Thinking**

Zie volgende slide

Domein Ontwerpen en Maken

**Definitieve
conceptkerndoelen
digitale
geletterdheid**

Juli 2025

SLO, 2025

“Oplossen van een probleem of uitvoeren van een taak in een ander vak met behulp van computationele denkstrategieën.”

Computational Thinking: problemen bedenken waar je een computer voor nodig hebt

- 1) Het kunnen ontwerpen van applicaties die computers in staat stellen taken voor ons uit te voeren.
- 2) De vaardigheden waarmee we **de wereld kunnen verklaren en interpreteren in termen van informatieprocessen (Denning & Tedre, 2021)**

Computational thinking vergroot het vermogen van leerlingen om situaties te begrijpen, logische stappen te nemen en creatieve oplossingen bij vraagstukken te bedenken, ongeacht het vakgebied.

Waarom CT integreren in bestaande vakken?

- Integratie van CT in bestaande vakken kan van grote meerwaarde zijn omdat CT in de praktijk vaak wordt toegepast in de context van een bepaald domein (vak).

Een probleem opdelen,

Patronen herkennen,

Te abstraheren en

Algoritmes vast te leggen

Wie was de auteur van het
Wilhelmus?

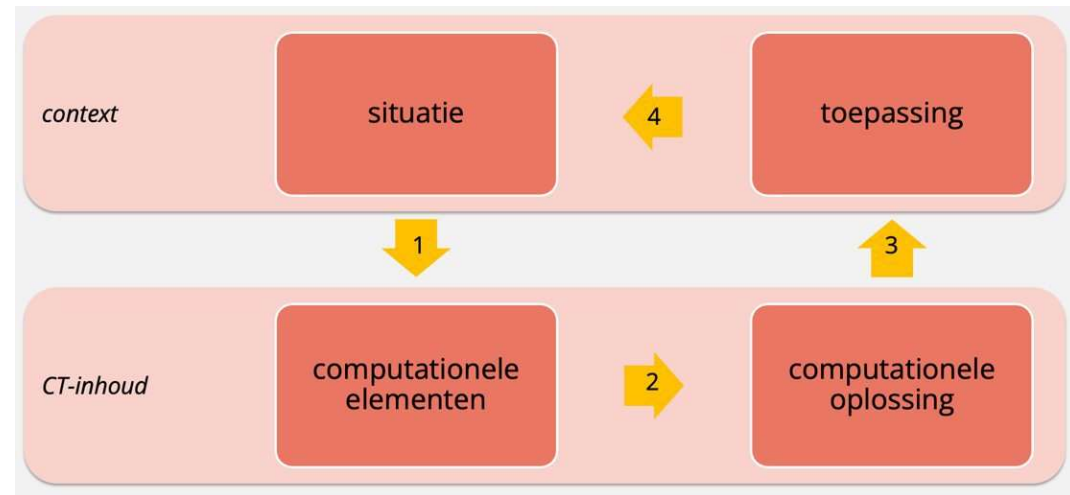
Welke mensen zetten we op
straatnaambordjes? Wanneer
leefden ze? En waarom verdienen
ze het een straat naar zich
vernoemd te krijgen?

Toepassingen bij vak(didactiek)

1: het probleem of de vraag te vertalen in termen waar de computer iets meer kan, zoals gegevens en processen.

2: met hulp van bestaande applicaties of met zelfgemaakte algoritmen en programma's een oplossing construeren.

3: vervolgens terug te vertalen naar het specifieke vakgebied of domein.

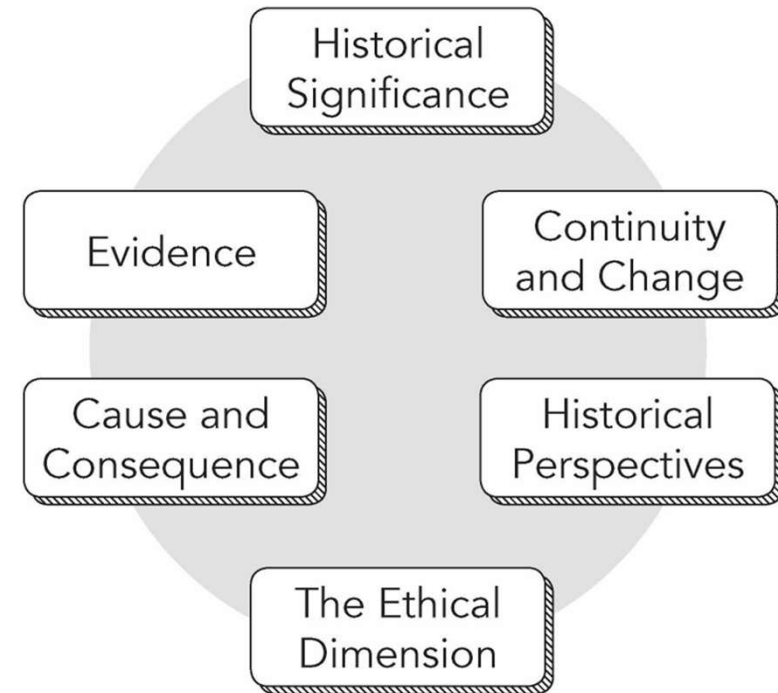

(Barendsen en Bruggink, 2019)

<https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/213908>

Vraagstukken bij geschiedenis

- Hoe beslissen we wat belangrijk is om over het verleden te leren?
- Hoe weten we wat we weten over het verleden?
- Hoe kunnen we betekenis geven aan de complexe stromingen van de geschiedenis?
- Hoe gebeuren gebeurtenissen en wat zijn hun gevolgen?
- Hoe kunnen we de mensen uit het verleden beter begrijpen?
- Hoe kan geschiedenis ons helpen om in het heden te leven?

Lesontwerp HAVO 2:

Hoe krijg je vrouwen zichtbaar in historische data?

Hoe kun je een computer inzetten om data zichtbaar te krijgen?

- *Instap: **gender datakloof***
- *Voorbeeld: vrouwen zoeken in Amsterdamse **straatnamen** met behulp van de computer*
- *Hele taak: filters toepassen op een **dataset met gegevens uit de 18^e eeuw.***

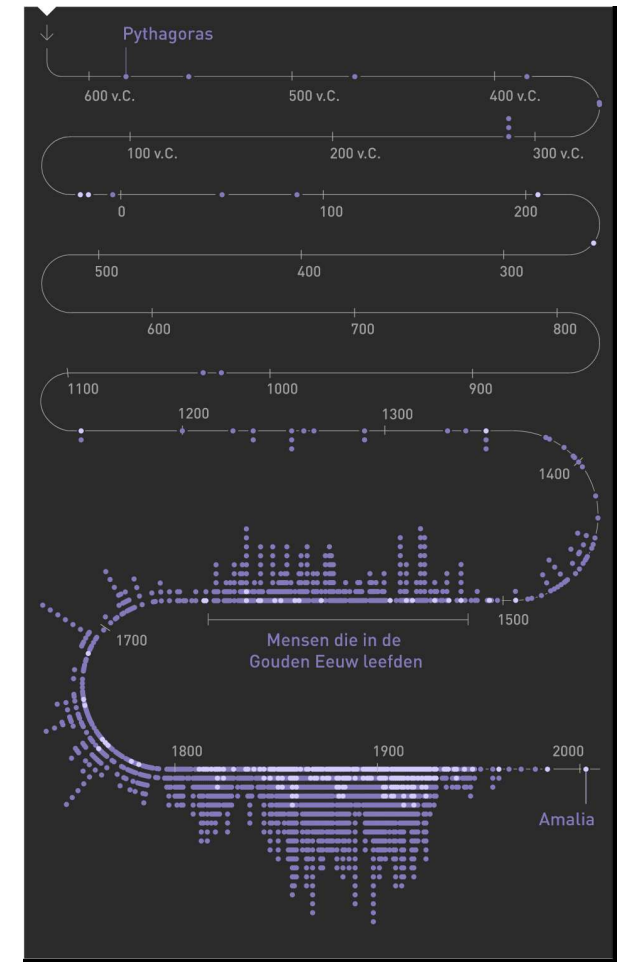
Straatnamen zijn een soort tijdscapsule. Ze zeggen iets over wat we belangrijk vinden en vinden. Wij analyseerden daarom de 5.400 straatnamen van Amsterdam. Hier lees je hoe we dat deden en wat we ontdekten.

Van Pythagoras tot Amalia: Hoe wij 5.400 Amsterdamse straatnamen analyseerden

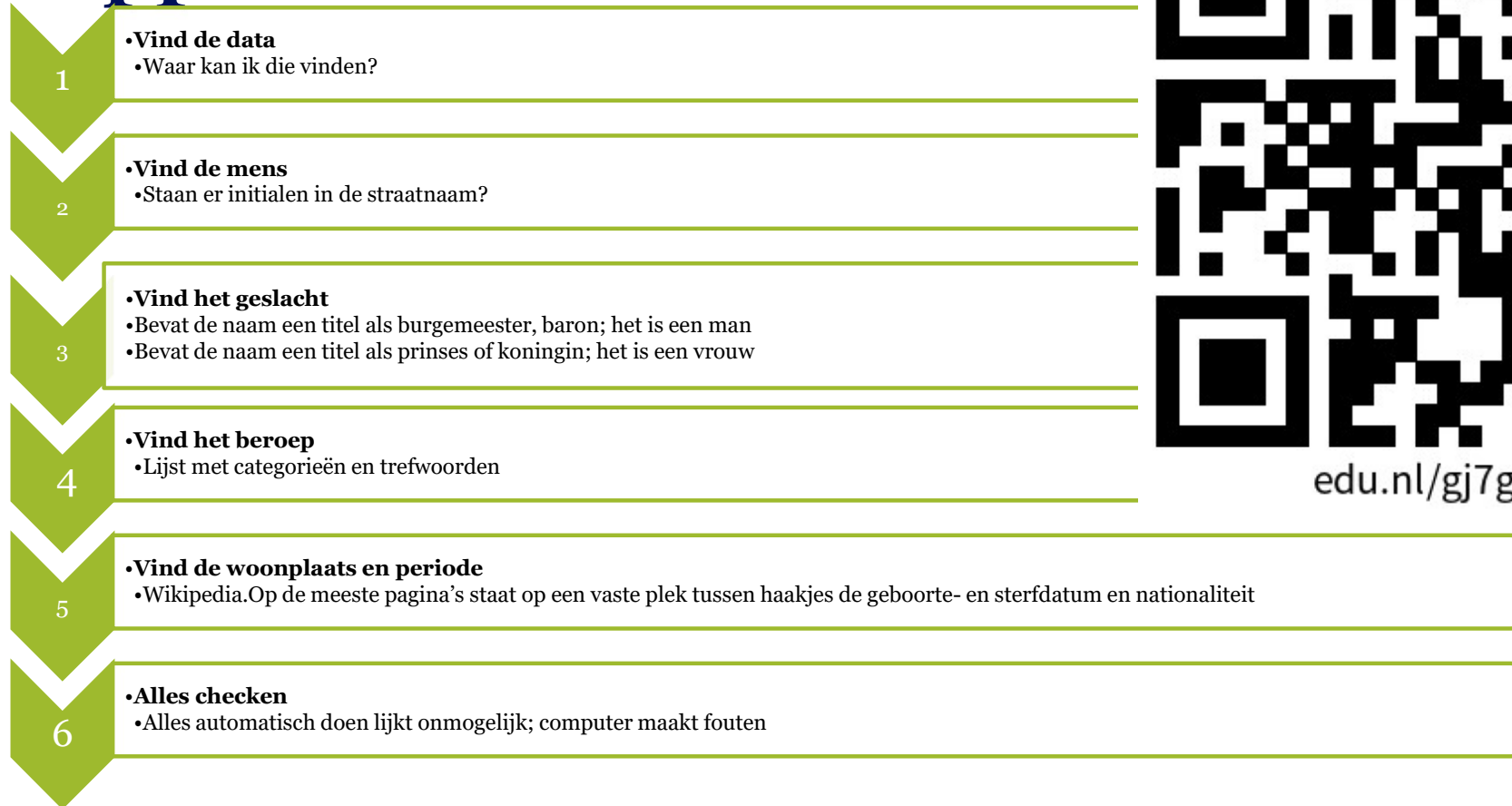

Leon DE KORTE + Sara SPRINKHUIZEN

Straatnamen zijn een soort publieke tijdscapsule. Iedere dag lopen en rijden we door straten, over pleinen en in parken die iets zeggen over wie en wat we **belangrijk genoeg** vinden om te **vereeuwig**en met een **straatnaambordje**. Wie en wat geven we die eer? (...) Wij wilden inzoomen op **welke mensen** zetten we op straatnaambordjes? Wanneer leefden ze? En waarom verdienen ze het een straat naar zich vernoemd te krijgen?

Stappen

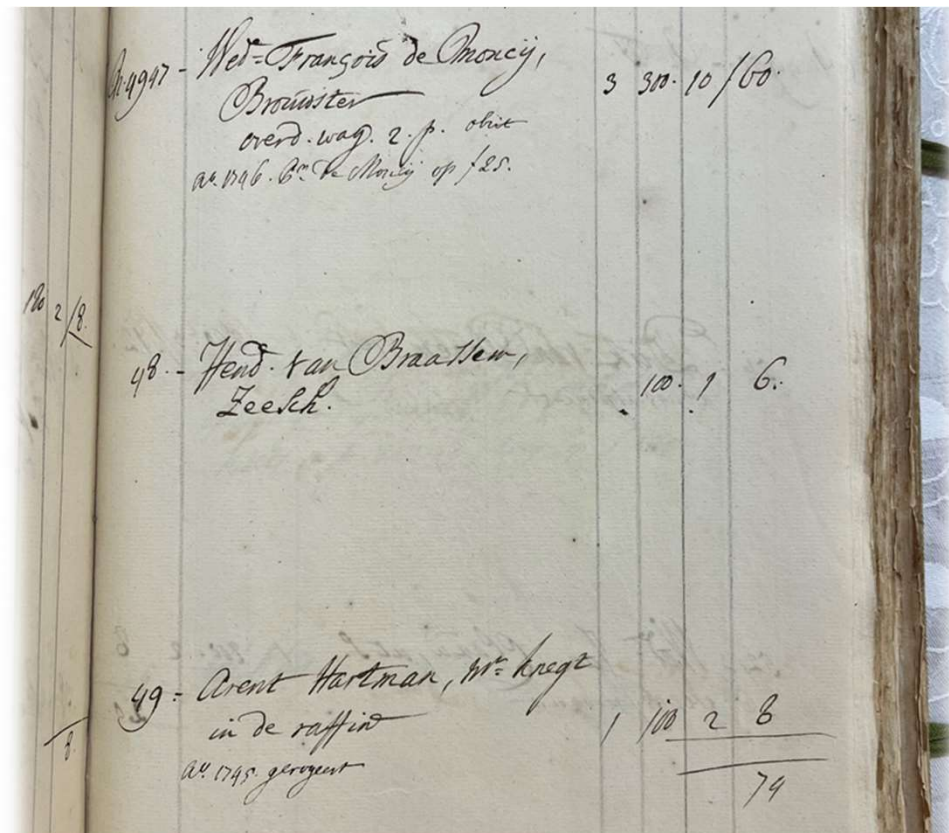

edu.nl/gj7gu

<https://decorrespondent.nl/7838/van-pythagoras-tot-amalia-hoe-wij-5-400-amsterdamse-straatnamen-analyseerden/63df2744-22cf-0eef-174b-8b5ea7561671>

Dataset

- Personele Quotisatie Rotterdam 1742
- Namen, beroepen, adressen, dienstboden, belastingcategorie etc. (+/- 6900)

Hoeveel vrouwen zichtbaar?

	STRAAT	VOORNAAM	ACHTERNAAM	Man/Vrouw?	BEROEP 1	BEROEP 2	DB	HUUR
1	Gasthuissteeg	jan	lugtenburg		metselaar	kousenwinkel		325
2	Gasthuissteeg	clementia	swanenburg		rentenierster		1	180
3	Goudse weg zuidzij	simon	sonneblom		loodwitmaker	delftse schipper	4	650
4	Goudsewagenstraat	jan	schaap		lakenwinkel	kleermaker	1	400
5	Goudsewagenstraat	geertrui	van 't hof		binnenmoeder van het oude vrouwenhuis			
6	Groenendaal	jan	schoon		bootsman van de admiraliteit	koffiewinkel	1	400
7	Het Hang	arnoldus	van gulik		bredase schipper	noodhulp van het waagwegen		200
8	Het Hang	pieter	landsmeter		afslager van de vis	theewinkel		120
9	Het Hang	jacob	voorhoeven		commissaris van het Gentse veer	katoenwinkel	2	450
10	Het Hang	christiaan	de reus		schoolmeester	koffie en theewinkel	2	400
	<i>Fragment uit lijst met namen en beroepen</i>							

2 vrouwen of 5?

boven
n-2952. Leiro Strak, rent 1 10 1/6
diante huis d. 14

Prince Straat 0.24

53. - N. 5

54. - Joris van Vellinck, raffie 12 2 8
19

diante huis d. 14
150 1/6

n-2953. Piet Valkenij, timmer

56. Floris van Bruijette, juwel
& Leyde Schep 1 174. 5 18

- Hans. Willenk, seffe.

P. 5
24

Hoe kun je een computer inzetten om de **hele lijst** met gegevens te controleren?

Hulpmiddel

- <https://geschiedenis-hulpmiddel-8f1f1b.dev.hihva.nl/>
- Leerlingen kunnen filters toepassen in de database
- Helpt leerlingen stappen te bedenken en uit te voeren en resultaat te zien
- Doelen:
  - de zichtbare vrouwen eruit filteren
  - een beknopte lijst krijgen met interessante combinaties van beroepen (want mogelijk onzichtbare vrouw)

kolomnamen om deze weer te geven / te verbergen

Titel Voornaam Tussenv Achternaam Beroep 1 Beroep 2 Beroep 3 Beroep 4 Beroep 5

Criteria Waarde

Bevat

er toevoegen

1 tot 25 worden weergegeven uit een totaal van 149 rijen (een totaal van 2,912 rijen filteren)

25 rijen

Volledige naam	Titel	Beroep 1
abraham blom		stalmeester
abraham hovendael		kerkend[â€]r
adolf visscher	meester	raad in de vroedschap
adriaan hartogh		commenij
adriaan prins	meester	raad en vroedschap
adriaan schadee		notaris
adriaan van bergen		glazenmaker
adrianus van willege		kruidenier
albert blommendael		opziener van de zoutkeet
alexander hussenson		wijnverkoper
alexander walrave		bidder
andries verkoop		kaarsenmaker
anthony buurt		pachter
anthony huijs		glazenkoper
arij van der parre		schipper op 't admiraliteitsjacht
rn van haeften		pruikmaker
aldus van gulik		bredase schipper
van der wal	weduwe	huurder van het jagt

Edu.nl/gde4t

edu.nl/gde4t

Stappenplan

Hoofden van huishoudens => meest mannen

Hoe nu werkende vrouwen te vinden? => zoeken naar dubbele beroepen die niet te combineren zijn.

3 soorten combinaties:

1. Beroepen die niet met elkaar zijn te combineren (bv. Smederij - kruidenierswinkel)
2. Beroepen die in theorie zijn te combineren maar in de praktijk niet handig zijn (bv. Timmerman – koffie & theeverkoper)
3. Beroepen die goed met elkaar zijn te combineren (bv. Juwelier – Zilversmid).

Lesmateriaal

[edu.nl/ekk34](https://www.leidenuniv.nl/edu.nl/ekk34)

Besluit

- Bedenk een probleem/vraag/kwestie waarvoor je een computer kunt gebruiken om op te lossen.
- Met welke data/bronnen?
- Wat heb je als archief nodig?

